

"רומן בהמשכים"

הסדקים שנוצרו בברית בין תנועת העבודה ואנשי הרוח

מאת ירוחם משל

עם הופעת המאסף הראשון לחקר יצירתו ופועלו של י.ח. ברנר.

יוסף חיים ברנר מסמל ביצירתו ובפרשת חייו את הקשר ההדוק בין תנועת העבודה לבין אנשי הרוח. מי כברנו, שהיה איש-רוח מובהק, ליווה בחרדתי-נפש גדולה כליכך את ניצניה הראשונים של תנועת העבודה הישראלית?

לא רק בימי ברנר בלטה כליכך הזיקה ההדדית בין אנשי-הרוח ו-תנועת העבודה. היו ימים — והם לא רחוקים — כאשר ספרות תנועת העבודה ועתונות תנועת העבודה היו הספרות והעתונות העיקריות בארץ-ישראל. ברל כצנלסון התר לטפח את הקשרים והגשרים בין תנועת העבודה לאנשי הרוח; הוא כתב ודיבר על הצורך, להוריד את ה"הר", כלומר את ה"היצו" פים, משפנה של האוניברסיטה הי עברית בימים ההם, "אל העמק", הוא עמק יזרעאל ועמק הירדן וכל העמקים שבהם התנחלו קיבוצים וכפרים עבריים. ברל הביע את שמחתו הרבה כאשר הסכים ברנר להיות עורך, "האדמה", ירי חוגה של תנועת הפועלים.

ה"רומן" בין תנועת העבודה ל-בין היוצרים העבריים, סופרים ו-משוררים, היה "רומן בהמשכים". בספרות העברית של שנות השלושים והארבעים למאה הזאת אפשר למצוא ביטוי נרחב להשראה ול-האצלה הדדית. סופרים ומשוררים התרפקו או על תנועת העבודה, ראו בה את הנושא העיקרי להג-שמה ולגאולת הארץ, וראו בה מפלסת שבילים לתכרה חדשה, יוצרת ומטפחת אדם חדש.

אלא שמאו נשתנו העתים, וב-חומת הברית הזאת ניבעו סדקים לא מעטים. החברה שלנו נעשתה יותר ויותר חמרנית, הקיטוב הסו-ציאלי גדל, ויש אנשי-רוח שלא-ודוקא צמצום הפער בינם לבין אנשי עבודה עומד בראש דאגתם. יש סופרים המקוננים על ירידת ערכים בתנועת העבודה, ויש ש-נערים חצנם מכל שותפות בין אנשי שירוח לתנועת העבודה. אינני חוליה את הקולר רק בהם. אני יודע שהחמרנות דבקה במידה לא מעטה בקבוצות אחרות בקרב צי-בור העובדים. אפשר שפעולתה הרעיונית של ההסתדרות נדחקה, במידת מה, לקרן-זווית. אולי ז"אג-נו, תוך קצב העשייה, לנכסים כל-כליים ומשקיים יותר משדאגנו ל-נכסירוח; אולי לא התרנו די ה-צורך לחינוקה של הברית בין ת-נועה לאנשי-הרוח, ברית שהיתה אפיינית לחברה החלוצית בארץ-ישראל; ואולי עצם כינון המדינה הזליך לכך. לא אפליג במערכות לגבי עניין זה, אבל דווקא עתה מן הראוי לשוב ולהדגיש את אשר הדגיש ברנר בזמנו: העבודה.

והרי מדבריו בנושא זה: "באי-עבודה חטאנו, ובעבודה בעבודת עצמנו — כל התיקון. בה נוכל להיגאל. זו תקוותנו היחידה". דומה, כי עד היום לא ניטל כהואיזה מאקטואליות הדברים. מבחינת היחס לעבודה ולתנועת העבודה ראוי שכולנו, לרבות אנשי הרוח שבתוכנו, נלמד מברנר. אני, כשלעצמי, משוכנע כי יש הכרח בברית הזאת. הכרח שיהיו הזנה והאזנה הדדיות בין היוצרים בשדה-הרוח לבין היוצרים והעובדים בכל יתר התחומים. לא פחות משוקוקת ונגועת העבודה לאנשי-רוח, זקוקים אנשי-הרוח לתנועת העבודה. אני משוכנע, כי בלי הקשר הזה לא תהיה גם יצי-רה רוחנית ראויה לשמה; שהרי בכל הזמנים שאבה היצירה הרו-חנית את כוחה ואת עיקר השרא-חה מהמוני העובדים והיוצרים.

אמת, הנושאים באחריות לניהול ענייני ההסתדרות נתונים הרבה מאוד בענייני חומר, בנושאים של יוקר ותוספת-יוקר ובדומה ל-אלה, אך כבר אמר מי שאמר, כי קורת-גג קודמת לקורת-רות. עלינו לשמור על פת ה-לחם (כזכור, זהו גם שם סיפורו הראשון של ברנר) של העובד, שי לא תקופת. אנו דואגים גם לפת-לחמו של היוצר, אישי-רוח, שהרי ההסתדרות היא, מאז ייסודה, מזיגה של עובדי-כפיים ועובדי-רוח, ובמזיגה זאת, שאין כמותה בתנועות פועלים אחרות, ראינו גם את סוד הצלחתה.

זאת ועוד: בעצם דאגתנו לרימת-חייו של העובד טמונה גם דאגתנו לנכסירוח, שהרי בדרך זו אנו מבטיחים את זכותו של העובד

לתת חינוך תיכון וגבוה לילדיו; אנו עושים למען מה שמכונה ב" לשון הסוציולוגים שוויון ה" הזדמנות, למען סתימת פע-רים סוציאליים והשכלתיים.

אין להתעלם מהמציאות שנוצרה בארץ לאחר קום המדינה; כמה מתחומי פעולתה התרבותית-רוח-נית של ההסתדרות עברו, כידוע, לרשות המדינה. אין עוד זרים חינוך מיוחד של העובדים, וממילא נות-קה ההסתדרות מהשפעה ישירה על החינוך. אף-על-פי-כן לא נטשנו תחום זה. ההסתדרות מקיימת, גם כיום, פעולות מקיפות בתחומי הי-תרבות ועושה לקידום ההשכלה של העובדים ובניהם. מאמצים מיוחדים נעשים להכשרתם התנוע-תית ולהרחבת השכלתם של החב-רים בוועדי העובדים.

ברנר כתב בזמנו לגנסין: "אני כותב את הרשימה שלי ורק אתה תקרא אותה; ואתה תכתוב את הסיפור שלך — ורק אני אקרא אותו — וזהו קהל הקוראים של-נר". אם כיום יש רבבות קוראים לספר העברי, אפשר לזקוף זאת, במידה רבה, לזכותה של תנועת

האדם העובד, שיתעלמו לחלוטין מעולמו. ברנר בזמנו ליווה כל תו-פעה בשדה התרבות והיצירה בי-מנטו הנוקב והביקורת, אך הוא היה בן-לזוויה נאמן לפועל העב-רי, התחקה אחר מהותו ושרשיה, וראה בהקמת הסתדרות העובדים ובהתיישבות העובדת את הביטוי למחפכה האמיתית של העם היהודי-די בארצו.

ברנר ידע להצליף בקולמוסו על גידולי-פרא בישוב של או ובתכרה הישראלית. הוא זעק כשהרגיש הכרה לזעק, אך גם ל"יטף כא-שר ראה מקום לכך. בימינו מרו-בים הזועקים, אך בזעקה בלבד לא סגי. העובד צריך להרגיש כי היוצר הוא בעל-ברית לו, מטה אוון קשבת לרוחשי-לבנו, מבין לנפשו ולמתחולל בה. איבדנו בשנים האחרונות כמה וכמה יוצ-רים מסוג זה. אזכיר רק את אל-תרמן, שלונסקי, הזו, שהיו בניי לזויה נאמנים לעובד, האצילו עליו מרוחם ושאונו תעצמות ועוז מרו-הבאים במקומם.

בימים אלה אנו נזקקים, לא

יוסף חיים ברנר

פחות מאשר בימי ברנר, ל-אף-על-פי-כן" הברנרי, שנבע מתוך הכרה ואמונה עמוקה כי, "זו הדרך ל-אחרת אין". על היוצר העברי לחשל את ההכרה הזאת ולטפחה, ולא לתת יד למכרסמים למיניהם, לאכולי הלבטים והספקות. כל רפי-יון-רוח עלול להיות בעוכרינו. זהו, לדעתי, אחד מיעודיו של איש ה-רוח: לחסן את כוחותינו הרוחניים. ימים קשים עוברים עתה על תנועת העבודה בישראל ועל ה-מדינה כולה, אך מובטחני, כי לא זו בלבד שנעמיד בהם, אלא אף נצא מהם חזקים ואיתנים יותר. בחומר וברוח גם יחד, תנאי לכך — שותפות-אמת בנו, כלל ציבור העובדים לבין אנשי הרוח וההגות. צריך אולי, "מעורר" חדש מסוג "המעורר" של ברנר, שלא יחפה על נגעינו, אך ששליחותו תהיה לא רק, או לא בעיקר, בהוקעה אלא בבחינת, "לעוררך אני בא, אחי", כמאמר ברנר.

מדינת ישראל והחברה בישראל חייבות למצות כל קודמיה של מר-שר רוחני ממוסד-ישראל במשך ש-תוכן; כי רק בשיעור ובשיעור-המלא בכל תחומי החיים נוכל ל-הבטיח את המשך קיומנו הציבורי-הי על אויבנו, השליים עלינו ש-עתיים בחובבי ובמסמיה, ולגבור עליהם.

העבודה, שחינכה וקירבה את חב-רינו לקריאת יצירות בעברית. הו-צאת הספרים של ההסתדרות, "עם עובד" היא הגדולה שבהוצאות הי-ספרים בארץ, והספרים של ספריית "לעם" נמצאים בכתיהם של רב-בות קוראים.

קובץ המחקרים על יוסף חיים ברנר, שיצא בימים אלה בהוצאה משותפת של אוניברסיטת תל-אביב ו-"משכן ברנר", הוא הוכחה כי טובים הסיכויים להגביר את ה-קשר בין אנשי-הרוח ותנועת ה-עבודה.

אין לשכות, כמובן, כי שנות השבעים שלנו אינן כשנותיהם של ברנר ובני-זמרו. שור-העבודה של הימים ההם, שהזינו את בני התקו-פה ההיא, מוגשים לנו עתה, במס-גרת של תכניות נוסטאלגיות. הי-מחרשה, המעדר והקורנס פינו מקומם לטכנולוגיה ולמיכשור מו-דרני. שינויים עצומים התחוללו ב-עולם כולה, ומי שסבור עדיין כי הברית בין אנשי-הרוח לתנועת הי-עבודה יכולה לבוא, בימינו, לידי גילויים מן הסוג שהיו לה בעבר — שוגה בחוסר ריאליות.

בד בבד עלינו להיות מודעים ל-אפשרות שיגדלו בתוכנו גם סופ-רים ויוצרים שיהיו אדישים ומ-נופרים לתהליכי החברה, שלא יר-או כלל את מאבקיו ולבטח של